

PANTXOA ETCHEGOIN

Sorkuntzen iturritik edaten...

Uda joan zitzaigun eta udazkenean sartzen gindoazela, horra non berri mingarria etorri zitzaigun irailaren lehen egunean: gure Jean Haritschelhar jauna zendu zelako abisu tristea. Bai, pena handiarekin jakin genuen berria.

Beste ehunka jendek bezala, nik ere bihotzez goretsi nahi dut euskararen eta euskal kulturaren alde egin duen lan jorria. Hainbat eta hainbat ekintzen artean, Euskal Kultur Erakundearen sortzaileetarik izan da 1990ean, eta sortu ondoan, hurbiletik segitu eta sostengatu ditu gure lan ildoak. Izan dadin Euskaltzaindian edo beste erakunde batzuetan, euskara baloratu du eta publiko zabalari ezagutarazi, nola Euskal Herrian, hala kanpoan.

Sarritan Euskal Herriak pairatzen dituen erauntsi guzien gaintetik, beti gizon baikorra agertu da, eta segur naiz dagoen tokitik argi leinuruak bidaltzen dizkigula urratsez urrats aitzinera joateko. Eta pozik daiteke ikusiz 2013ko urtea ere aberatsa izan dela euskal kulturaren aldetik.

Ez ditut Iparraldean iragan gertakari guziak aipatzen ahal, baina bost gai argitan ezarriko ditut: ikusgarrigintzaren alorrean, *Hogeita* programa kari sarituak izan diren bi sorkuntzak; *Hamlet* antzerki berria; arte garaikidearen inguruan antolaturiko sari eta topaketak; euskal zinemaren inguruko gogoetak; eta, azkenik, Alduden urteetan apailatzen duten kantu eta musika ekitaldiaren berezitasuna.

***Hogei'ta* programa: bi sorkuntza alhan ezarriak izan dira**

Euskal Kultur Erakundeak daraman *Hogei'ta* sortzaile gazteen sustatzeko kultur sailaren barnean, 2012an eta 2013an sarituak izan diren bi sorkuntza estreinatuak izan dira azaro honetan: *Hautsa* antzerkia Baionako antzokian, eta gaurko musikak eta irudia uztartzen dituen *Lloba* ikuskizuna.

Horretarako, partaide desberdinak bildu ditugu bi deialdi horien inguruan, alde batetik Akitaniako egitura profesional batzuk (Scène Nationale Bayonne Sud-Aquitain, Atabal, Rocher du Palmer, Florida, Office Artistique Région Aquitaine), eta bestetik Hegoaldekoak, horien artean Donostia Kultura (Victoria Eugenia antzokia), Donostia 2016 fundazioa, Bilboko Emankor kolektiboa, Gasteizko Porpol Antzerkia edo Arizkuneko Santxotena museoa. Osoki, Akitaniari zabalduak diren mugaz gaindiko ekintzak dira.

Hautsa antzerkia Gasteizko Parasite kolektiboak garatu du. Taula gainean bezala bizian ere anai-arrebak diren Unai eta Garaziren ibilbidea erakusten digu obrak. Publikoak horien historia ezagutuko du, eta horren bitartez euskal jendartearen bilakaera.

Hautsa euskaraz eskainia izan da, itzulpena eszenografiaren baitan sartua delarik. Mugimenduan dagoen eleberri grafiko batean bezala, bitarteko bisual bat bilakatzen da eta ekintzarekin bat egiten du, ikusleari haria galdu gabe irakurtzeko aukera emanez.

Lloba ikusgarria, aldiz, Bidarteko Moï Moï kolektiboak, Baxter & Rojos eta Txomin Ugartemendiak asmatu dute.

Ikuskizun bat baino gehiago da: euskal kulturaren sorkuntza eta berrinterpretazio laborategia da. Tauladaren gainean show garaikidea garatzen dute, gaur egungo musikak, dantzak, marrazkiak, antzinako materialak, bideoak eta beste teknologiak uztartzen dituen, euskal mitologia ikuspegi berri batekin ezagut dezagun. Hiru ardatz hauek (musika, dantza eta bideoa) bat egiten dute historia bat kontatzeko: *Lloba*

deitu pertsonaiak biziko duen erritu inizatikoak, heldutasu-nera iragateko garaian.

***Hamlet* antzerkia, izanaren ala ez izanaren munduan...**

Beste mugaz gaindiko kultura gertakizun garrantzitsua izan da azaroan Dejabu, Artedrama eta Le Petit Théâtre de Pain antzerki taldeek ekoiztu duten obrarekin. Luhusoko lehen estreinaldian berean publikoak preziatu ditu jokalarien talentua, taula zuzendaritzaren finezia eta gogoeta egiteko gai irekia. *Hamlet* antzerkien antzerkia da, garai bakoitzak bere irakurketa behartzen duena. Argiki eta arintasunez, William Shakespearek munduaren eromena marrazten du. Obraren ekintza politikan oinarritzen da: gezurra, jukutria, kalkulua, konplota, diru gosea, hitza hitz ala hitza jan.

Errautsak ikuskizunaren ondotik, Shakespeareren obra gureganatzen dute, egungo gizartearen kezka, arazo eta ezau-garriekin. Xabier Mendigurenek adaptazioa izenpetzen du.

Azpimarratzekoa da ere indar berezia egina izan dela ikusgarri hau ahal bezainbat tokitan ikusia izateko gisan, nola Iparraldean, hala Hegoaldean.

Le Petit Théâtre de Pain eta Euskal Kultur Erakundea bateratu dira obra sortu aitzin oroz gaintik Iparraldeko programatzaile ezberdinen biltzeko, bai lanaren aurkezteko, bai komunikazio komun baten eta ikusgarrian sartzeko prezio berdintsuen finkatzeko. Jadanik —eta ez da amaitua—, berrogei bat tokitan programatuak dira. Bidaia luze bat guti-ziatzen diegu gure Shakespeareren bozeramailei...

Itzal Aktiboa: gazte arte garaikidearen bultzatzaile Donibane Garazin

Arte garaikidearen akuilatzea eta bereziki publikoarengana erakartzea ez da beti gauza erraza. Donibane Garaziko elkarte honek ausartzia anitzekin lan egiten du alor horretan, eta apurka-apurka, bide berriak urratzen ditu, bereziki

eskoletako haurrentzat tailer bereziak antolatuz, margolaritza edo arte bisualak hobeki ezagutu eta landu ditzaten, maiz artisten parte hartzearekin.

Bi urteetarik, Euskal Kultur Erakundearen partaidetzarekin, sorkuntzaren sari bat antolatzen dute, arte garaikidearen munduan, berritzailea eta ausartziatzko egitasmo bat eginen duten gazteentzat.

Aurten, Veronica Domingo Alonso 24 urteko getxotarrak irabazi du lehen saria. EHUKo Arte Ederretako fakultateko lizentziaduna da, eta paperean tinta beltzez egindako diptikoa aurkeztu du. *Entre los pliegues de la luz* (Argiaren tolesen artean) Monoprint teknikaren bidez egina eta Pablo Gonzalez de Langarika euskal olerkariaren idazlanetan oinarritua.

Bigarren saria Thomas Loyatho 29 urteko hazpandarraren eskuetara joan da, *Arrasortzea* aurkeztu zuen margoari esker. Eta hirugarrena Berenger Laymond 31 urteko bidartarrari eskainia izan zaio, *En attendant mieux* (Hobea igurikatuz) izeneko instalazioarentzat. Artistak kartoi-lumaz egindako arkitektura-paisaiaren instalazioak mundu utopiko baten isla izan nahi duela adierazi nahi du.

Epaimahaiko kideen artean, baziren artistak, arte historialariak, arte eskolako arduradunak eta erakundeak. Aurten, altxor ederrik agertu da (27 egitasmo orotara Hego nahiz Iparraldetik), lanen kalitatea eta baita trataturiko gaien aniztasuna ere nabari izan direlarik.

Euskal zinemaren baloratzeko ekimenak

Iparraldeko ikusleen eskaera gero eta handiagoa izanik ere, oztopoak badira euskal zinema gure lurraldeko pantaila ezberdinetan hedatzeko, besteak beste horrentzako hedapen egiturarik ez delako. Ondorioz, emanaldi bakan eta sakabanatuak egiten dira, eta filmen ustiatzea eskasa gelditzen da film egile, ekoizle, ustiatzaile eta ikusleentzat.

Hendaia Film Festival jaialdiaren lehen edizioaren kariatara, Euskal Kultur Erakundeak eta Begiradak elkarteak alor

horretako eragileak bilkura batean parte hartzera gomiatu dituzte. Bertan, problematika hori aipatu dute eta aterabide konkretuak atzematen saiatu dira. Mugaz gaindiko harremanak ere aipatuak izan dira, noski. Topaketa horretan, Pirinio Atlantikoetako Kontseilu Orokorrak, Akitaniako ECLAK (idatziaren eta irudiaren eskualdeko agentzia), Hego Euskal Herriko banatzaileek eta Iparraldeko zinema ustiatzaileek parte hartu dute.

Gogoeta horrek segida bat ukanen du 2014an, bai hedape-narentzat ahalbide batzuk edireteko, bai euskal zinearen ekoizpena bultzatzeko norabideak finkatzeko.

Hendaiako ekitaldia film laburrei zuzendua delarik, Haz-parneko *Beti erne* elkarteak euskal zinemaren bi egun anto-latu ditu, besteak beste Iparraldean ere arrakasta handia lor-tu duen *Emak bakia baita* filma aurkeztuz.

Man Rayren film batek, *Emak Bakia* izenekoak («utzi ba-kean» errateko beste modu bat), bilaketa baten historia era-giten du. Miarrizetik hurbil, 1926an filmaturiko etxeak izen berezi hori zuen, eta Oskar Alegriak erabaki du oinez abiatzea etxe haren bila. Man Rayk etxe handi horren hiru plano besterik ez zituen ezagutarazi: sarrerako atearen iru-dia, leiho bateko bi zutabe eta kostalde hurbilaren zati bat. Irudi zahar horien bidezko bilaketa ez da erraza gertatuko. Izena ez da artxiboetan agertzen eta egun inork ez du etxea gogoan. Horregatik, laguntzeko eskatuko zaie bestelako be-riemaileei, zoriari eta haizeari... Man Rayren zinema aban-goardistari arnas eman zion etxearen bilaketak. Oso film atsegina da, munduan gaindi irudimenezko bidaia baten egiteko parada ezinago hobea...

Oskorri kantatuz: kantarien bateratzeko ekimen paregabea

Aldudarrak elkarteak antolaturik, *Oskorri kantatuz* ikus-kizun berezia bi aldiz eskaini ziguten 2013ko urriko azken asteburuan Aldudeko elizan, kantariek helburutzat zeukate-

la bizkaitar talde ospetsuaren omentzea, batez ere Natxo de Felipe artista handia eskertuz.

Bi ekitaldietan, eliza mukuru bete da eta jendea zoraturik atera da.

Kantaldi bat baino gehiago, egiazko gertakaria da horrela-ko ekimena, eta gure ustez merezi du, laburki bada laburki, horren historiaren ezagutzea.

Duela hogeit hamar urte abiatutako gogoeta batetik hasi zen dena: «Nola egin euskal kantari gazteek baldintza onetan kantatzeko parada ukan dezaten?».

Hautaturiko bidea izan zen ordura arte eginik ez zen kultura proiektu oso baten obratzea, ardatz nagusi gisa monografia bat hartuz. Ideia horrek ahalbide ezberdinak eta osagarriak eskaintzen zituen:

- Hasteko, kantugile baten ohoratzea, haren obra literario-musikala argitan ezarriz.
- Kantari andana batek, bakarka, binaka edo multzoka, haren kantuak ikastea eta ahal bezain ongi kantatzea, elkarren hobeki ezagutzeko parada ere emanez.
- Transmisio lan bat eramatea, eskoletako haurrak proiektuan sartuz.
- Errepikak egitea, kantariak eta musikari profesionalak elkartuz.
- Baldintza onetan kantatzea, kantaldiarentzat bakarrik etorria zen publiko baten aitzinean.

Zikloa 1995ean hasi zen *Manex Pagola kantatuz* izenburupean. Bi urteren buruan, 1997an, etorri zen *Etxamendi-Larralde kantatuz* emanaldia. Euskal kanta berriaren aita deitzen diogun Mixel Labegerie mediku zenaren aldia izan zen 1999an.

Bertsolaritza kantuzko hitza izanez, kantariak badute segur non zer goza bertsoen alorrean. Eta Xalbador handiaren iturritik jalgiak direlarik, oraindik gehiago. *Xalbador kantatuz* 2001ean iragan zen, eta *Odolaren mintzoa* liburuko bertsoak beti berdindutsuak kausitu genituen.

Xabier Letek, hain zuzen *Urepeleko artzaina* kantuaren idazleak, baita beste hainbeste poema sarkorren sortzaileak, bildu zuen txalo ederrik Aldudeko elizan 2003an.

Lehenbiziko bost ikuskizunak bi urtetik behin eginik, haien bultzatzaile nagusia izan den Mikel Erramouspek kantariei jakinarazi zien beren aldetik gehiago inplikatu behar zutela, proiektua hastetik buru beren gain hartuz. Batzuek baietz ihardetsi zioten, baina uste baino denbora gehiago pasatu zuten ondoko kantaldi-omenaldia martxan ezarri aitzin.

Dena dela, *Pierpol Berzaitz kantatuz*, zuberotar kantaria 2006an ospatu zuten. Lau urte beranduago, 2010ean, *Imanol kantatuz*.

Azkenik, beraz, *Oskorri kantatuz*. Hogeita hamar haur eta berrogeita hamar kantari heldu, baita haiekin lau musikari zuzenean ere... Ezinago hobeki berriz biziarazi dizkigute hautatuak zituzten bizkaitar taldearen hogeita hiru kantuak eta lau potpourriak, bukatzeko denek elkarrekin *Euskal Herrian euskaraz* xaramelatzen zutela.

Bihotzaren erditik, oiuhu bat jalgitzen zaigu: gora Oskorri! Eta gora proiektu horretan parte hartu duten artista guztiak!

Horrelako sail monografikoak zinez beharrezkoak zaizkigu, iragan hurbileko eta gaurko altxorrek kasik beren osotasunean argitara ekarriz, harrotasuna eta euskal kantagintza-
ren geroan sineste handiagoa sortzen baitigute.

Datorren protagonista, nor? Kantariek berek ikusiko.

Ez dugu altxorrik falta Euskal Herrian. Bat izanen da!¶